

ÕIGUSKANTSLER

Teie 18.04.2007 nr 1-3/66

Juhataja Alar Saar
Tallinna Vanalinna Hariduskolleeegium
Vene 22
10123 TALLINN

Õiguskantsler 05.2007 nr 7-6/070505/00703367

Soovitus õiguspärasuse ja hea halduse tava järgimise osas

Lugupeetud härra Saar,

Tänan Teid 18. aprillil 2007.a. esitatud põhjalike vastuste eest meie poolt tõstatud küsimustele.

Õiguskantsleri seaduse¹ § 19 kohaselt kuulub õiguskantsleri pädevusse järelevalve teostamine selle üle, kas riigiasutus, kohaliku omavalitsuse asutus või organ, avalik-õiguslik juriidiline isik või avalikke ülesandeid täitev füüsiline või eraõiguslik juriidiline isik järgib põhiõiguste ja –vabaduste tagamise põhimõtet ning hea halduse tava. Kooskõlas õiguskantsleri seaduse §-ga 35¹ lg 2 võib õiguskantsler menetluse lõpptulemusena teha ettepanekuid rikkumiste kõrvaldamiseks.

29. märtsil 2007.a. pöördus minu poole avaldusega üks lapsevanem, kes väljendas oma muret seoses Teie kooli poolt koostatud ja lapsevanemale esitatava tutvumisküsimustikuga. Avalduse kohaselt on tutvumisküsimustik mõeldud nendele lapsevanematele, kes soovivad Teie kooli eelkoolis käivat last tuua tutvumisuuringule, mille alusel toimub laste valikuline vastuvõtt kooli. Avalduse kohaselt tuleb lapsevanemal esitada tutvumisküsimustikus andmeid oma perekondliku ja majandusliku seisundi ning samuti religioosse maailmavaate kohta.

Algatasin avalduse alusel menetluse ning pöördusin Teie poole teabenõudmisega.

Koos vastusega minu teabenõudmisele edastasite 18. aprilli 2007.a. tutvumisküsimustiku ning sellele lisatava „Kirja tulevastele lapsevanematele 2007”. Selgitasite oma vastuses, et küsimustiku eesmärgiks on paremini tunda laste ja nende vanemate soove, mis omakorda aitab luua ühtset koolikogukonda. Tutvumisuuringu näol soovitakse pakkuda lapsevanematele abi lapse eripära määratlemiseks ja temale sobiva koolitee kavandamiseks. Teisest küljest tutvustab kool ennast ning püüab koos perega analüüsida, kas kool vastab pere ootustele ja tõekspidamistele. Küsimustikule vastates saavad vanemad ise analüüsida, kas koolis pakutav vastab nende kasvatuskontseptsioonile.

Majanduslikke võimalusi puudutavad küsimused on lisatud küsimustikku selleks, et selgitada välja need kaks igasse klassi võetavat last, keda kool saaks aidata vaatamata nende füüsilistele või sotsiaalsetele probleemidele.

¹ RT I 1999, 29, 406 ... RT I 2006, 55, 405

Lisaks eeltoodule märkisite oma vastuses, et kool ei ole andmete kogumisest Andmekaitse Inspeksiooni teavitanud, kuna küsimustik olevat suunatud üksnes vestluse ettevalmistamisele.

Käesolevas menetluses tuli lahendada küsimus, kas tutvumisküsimustike kaudu andmete kogumine laste ning nende perede kohta on seaduslik ja kooskõlas isikuandmete kaitset reguleeriva seadusandlusega.

Kehtiva Isikuandmete kaitse seaduse² (edaspidi: IKS) kohaselt loetakse isikuandmeteks andmeid tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku kohta, mis väljendavad selle isiku füüsilisi, psüühilisi, füsioloogilisi, majanduslikke, kultuurilisi või sotsiaalseid omadusi, suhteid ja kuuluvust. Eraldi defineerib kehtiv seadus eraelulisi isikuandmeid, milliste hulka kuuluvad perekonnaelu üksikasju kirjeldavad andmed. Andmeid isiku füüsilise seisundi ning usuliste ja maailmavaatelistel veendumuste kohta loetakse delikaatseteks isikuandmeteks.

Alates 1. jaanuarist 2008.a. hakkab kehtima uus Isikuandmete kaitse seaduse³ redaktsioon, kuid ka uue seaduse järgi on andmed isikute füüsiliste, majanduslike ja sotsiaalsete omaduste, suhete ja kuuluvuse kohta kaitstavad isikuandmetena. Andmed isikute usulise maailmavaate kohta on uue Isikuandmete kaitse seaduse alusel endiselt kaitstavad delikaatsete isikuandmetena.

Kooskõlas IKS §-ga 5 on isikuandmete töötlemiseks iga isikuandmetega tehtav toiming, sealhulgas isikuandmete kogumine, salvestamine, korrastamine, päringute tegemine, andmete kasutamine, kustutamine või hävitamine.

Seega tuleb isikuandmetega toimingute tegemisel ehk andmete töötlemisel järgida Isikuandmete kaitse seaduses sätestatud põhimõtteid. Kehtiva IKS § 6 sätestab isikuandmete töötlemise põhimõtteid. Isikuandmeid võib koguda ainult eesmärgikohaselt ehk üksnes määratletud ja õiguspärase eesmärkide saavutamiseks. Samuti tuleb järgida minimaalsuse põhimõtet, mille kohaselt võib andmeid koguda vaid ulatuses, mis on vajalik määratletud eesmärkide saavutamiseks. Lisaks eeltoodule on oluline andmete töötlemise turvalisuse põhimõte, mis näeb ette, et andmete kaitseks tuleb rakendada turvameetmeid nende tahtmatu või volitamata muutmise, avalikuks tuleku või hävimise eest.

IKS § 9 kohaselt loetakse andmesubjektiks isik, kelle andmeid töödeldakse. Mistahes isikuandmete töötlemine saab IKS § 11 lg 1 kohaselt toimuda vaid andmesubjekti nõusolekul. Enne isikuandmete töötlemist tuleb kooskõlas IKS §-ga 12 lg 2 andmesubjektile teatavaks teha isikuandmete töötlemise eesmärk, isikud, kellele võib andmeid omakorda edastada ning isikuandmeid töötleva vastutava isiku nimi.

Ilma isikuandmete subjekti selge nõusolekuta, millele eelneb ülaltoodud selgitus, ei ole isikuandmete töötlemine lubatud.

Kehtiva IKS § 21 kohaselt tuleb eraeluliste isikuandmete töötlemisest teavitada Andmekaitse Inspeksiooni, kui eraelulisi andmeid töödeldakse digitaalkujul arvuti abil või paber kandjal kogumis, kust eraelulised andmed on hõlpsasti kättesaadavad kindla kriteeriumi alusel. Delikaatsete isikuandmete töötlemine tuleb vastavalt IKS §-le 24 lg 1 registreerida Andmekaitse Inspeksioonis. Delikaatsete isikuandmete töötlemine on kooskõlas IKS §-ga 24 lg 4 keelatud, kui nimetatud andmete töötlemine ei ole Andmekaitse Inspeksioonis registreeritud.

---

² RT I 2003, 26, 158 ... RT I 2007, 24, 127; seaduse antud redaktsioon kehtib kuni 01.01.2008

³ RT I 2007, 24, 127

Lisaks eeltoodule näeb Isikuandmete kaitse seadus ette, et kui isikuandmete töötlemisel on rikutud andmesubjekti õigusi, on andmesubjektil õigus nõuda talle tekitatud kahju hüvitamist. Delikaatsete isikuandmete töötlemiseks kehtestatud nõuete rikkumisel võib juriidilisele isikule sanktsiooniks määrata kuni 500 000 krooni suuruse rahatrahvi.

Alates 01.01.2008.a. kehtima hakkava uue Isikuandmete kaitse seaduse kohaselt muutuvad mõningaid andmete kaitset puudutavad aspektid, kuid isikuandmete töötlemise ja kasutamise põhimõtted jäävad samaks.

Kooskõlas uue IKS §-ga 5 loetakse isikuandmeteks mistahes andmeid tuvastatud või tuvastatava füüsilise isiku kohta, sõltumata sellest, mis kujul või millises vormis need andmed on.

Isikuandmeid võib koguda endiselt üksnes määratletud ja õiguspäraste eesmärkide saavutamiseks ning nende andmete töötlemine on kooskõlas IKS §-ga 10 lg 1 lubatud üksnes andmesubjekti nõusolekul. Nõusolekus, mille isik oma andmete töötlemiseks annab, peavad vastavalt IKS §-le 12 lg 1 olema selgelt määratletud andmed, mille töötlemiseks luba antakse, andmete töötlemise eesmärk ning isikud, kellele andmete edastamine on lubatud. Andmesubjekti vaikimist või tegevusetust toimingute juures, mille käigus tema andmeid kogutakse või töödeldakse, ei loeta isiku nõusolekuks.

Delikaatsete isikuandmete töötlemisel tuleb isikule selgitada, et tegemist on delikaatsete isikuandmetega ning võtta selle kohta isiku nõusolek. Uue IKS § 30 kohaselt tuleb delikaatsete isikuandmete töötlemine samuti registreerida Andmekaitse Inspeksioonis. Alternatiivina näeb uus seadus ette võimaluse delikaatsete andmete töötlemist mitte registreerida, kui andmete töötleja on määranud isikuandmete kaitse eest vastutava isiku. Vastutav isik peab olema isikuandmete töötlejast sõltumatu ning kontrollima, et töötleja täidab Isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid nõudeid.

Isikuandmete töötlemise nõuete rikkumise eest võib ka uue Isikuandmete kaitse seaduse alusel määrata rikkujale rahatrahvi kuni 500 000 krooni suuruses summas. Andmesubjekt võib töötlejalt nõuda talle tekitatud kahju hüvitamist või pöörduda kaebusega Andmekaitse Inspeksiooni poole.

Eeltoodust nähtub, et toimingud, mida Tallinna Vanalinna Hariduskollegium teeb tutvumisküsimustike kaudu andmete kogumisel, kujutavad endast isikuandmete töötlemist. Isikuandmete töötlemisega on tegemist juba ainuüksi siis, kui kasvõi üks lapsevanem täidetud küsimustiku Teile esitab. Tutvumisküsimustiku algusesse tuleb märkida lapse nimi, mistõttu on küsimustikus toodud andmete kaudu võimalik lihtsalt tuvastada isikud või isikuid, kes on küsimustiku täitnud.

Isikuandmete töötlemise fakti ei muuda olematuks asjaolu, et küsimustiku eesmärgiks on Teie väidete kohaselt vestluseks ettevalmistamine. Küsimustikust ilmneb, et küsimustiku tegelikuks eesmärgiks on saada andmeid lapse ja tema perekonna kohta, mis võivad olla koolile abiks koolitulevate laste hulgas valiku tegemisel.

Andmete töötlemise fakti ei muuda olematuks asjaolu, et küsimustiku täitmine ei pruugi olla lapsevanemale kohustuslik ning Teie väidete kohaselt täidetud küsimustikke ei säilitata. Isegi küsimustike hävitamisel tuleb järgida Isikuandmete kaitse seaduses sätestatud nõudeid ning tagada, et näiteks andmete hävitamise protsessi käigus ei toimuks andmete omavolilist lugemist kolmandate isikute poolt.

Teie 18. aprilli 2007.a. vastuse kohaselt selgitatakse tutvumisküsimustiku eesmäärke küsimustikule lisatud kirjas. Vastusele lisatud „Kirjas tulevastele lastevanematele 2007” on küll põhjalikult selgitatud kooli tegevust ning kooli kasvatustähe eesmäärke, kuid seosed ankeedis toodud küsimustega ei ole selged ega mõistetavad. Tutvumisküsimustikus endas puudub lahter, milles oleks selgitatud lapsevanemale esitatud küsimuste eesmärki ning seda, kes isikuandmeid edaspidi töötlemise hakkab, mis eesmärgil andmeid töötlemise hakatakse ning milline on nimetatud andmete edasine saatus. Tutvumisküsimustikus ei ole küsitud lapsevanema nõusolekut isikuandmete töötlemise kohta.

Kahtlemata on mõistetav, et lapsele kooli valimine lapsevanemate poolt ning kooli poolt sobivate laste valimine on keeruline ning mitmete osapoolte koostööd vajav protsess. Samas tuleb arvestada seadusega kehtestatud nõudeid ning järgida isikuandmete kaitse põhimõtteid. Esitatud küsimustike põhjal võib pigem jääda mulje, et kool ei vali oma õpilasi mitte laste enda omaduste, vaid vanemate ankeetandmete põhjal, mis aga ei ole kooskõlas Teie enda poolt meile 18. aprillil 2007.a. saadetud vastuses toodud selgitustega. Seega võib eeldada, et ankeedis toodud küsimused ei ole sobivad kooli poolt püstitatud eesmärgi saavutamiseks. Kuna andmesubjekti nõusolekut ei ole küsitud Isikuandmete kaitse seaduses sätestatud viisil ning delikaatsete isikuandmete töötlemine ei ole registreeritud Andmekaitse Inspeksioonis, ei ole selliste küsimuste täitmise nõue kooli poolt põhjendatud ega seaduslik.

Pean vajalikuks selgitada, et laste tervislikku seisundit puudutavad andmed (küsimused nr 10, 11, 12, 13, 14, 15) ning vanemate maailmavaadet puudutavad andmed (küsimused nr 34 ja 35) kujutavad endast delikaatseid isikuandmeid, milliste töötlemine on lubatud vaid Andmekaitse Inspeksioonis tehtud registreeringu alusel. Hetkel kehtiva seaduse alusel tuleks Teil Andmekaitse Inspeksioonile teatada ka eraeluliste andmete töötlemisest, milliseid olete küsinud küsimustes nr 29, 30, 32 ja 33.

Leian, et kooli poolt soovitud eesmäärke on võimalik saavutada ka teiste, isikute õigusi vähem piiravate meetodite abil, mistõttu esitan Teile alljärgnevad soovitud õiguspärasuse ja hea halduse tava järgimiseks.

Kooli kandideerivate laste vanematelt võib vestluste käigus suuliselt küsida nende arvamusi maailmavaate kohta, kuid küsimustele vastamist ei saa kindlasti nõuda ega samuti vastuseid mistahes viisil talletada. Koolil peaks olema võimalik tutvustada oma eelistusi ja soove ilma isikute ja nende perekonnaelu privaatsust riivamata.

Kooli soovi võimaldada õpet vähem kindlustatud ning paljulapseliste peredele tuleb kindlasti tunnustada, kuid kõigilt lapsevanematelt andmete küsimist nende sissetulekute kohta ei saa sellise eesmärgi saavutamisel pidada õigustatuks. Koolil on võimalik kohtumisel lapsevanematega avalikult teada anda, et kooli võivad kandideerida ka need lapsed, kelle pered ei ole piisavalt majanduslikult kindlustatud ning nimetatud perekonnad võivad abi saamiseks ise kooli poole pöörduda.

Laste tervisliku seisundi kohta ülevaate saamine on teatavates piirides kindlasti vajalik ning siinkohal väärrib samuti tunnustamist kooli soov aidata kaasa puuetega õpilaste õppimisvõimaluste realiseerumisele tavakoolis. Kuna aga tervislikku seisundit puudutavad andmed on delikaatsed andmed, ei saa vastavaid andmeid koguda paber kandjal ankeetidel, millised on lapse nime kaudu lapse isikuga otseselt seostatavad. Lapse tervislikust seisundist kooli teavitamise nõue võib olla põhjendatud vaid nende laste osas, kes juba koolis käivad ning kelle osas on kool kooskõlas

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse §-ga 32 lg 1 kohustatud tagama vaimse ja füüsilise turvalisuse ning tervise kaitse.

Palun Teil edaspidi arvestada minu poolt tehtud soovitusi õiguspärasuse ja hea halduse tava järgimiseks. Õiguspärasuse tagamiseks tuleks Tallinna Vanalinna Hariduskolleegiumil kas loobuda tutvumisküsimustike täitmisest osaliselt või täielikult või viia küsimustik kooskõlla Isikuandmete kaitse seadusega. Juhul, kui kool soovib endiselt lapsevanematelt küsimustike teel andmeid teada saada, tuleb neilt küsida kirjalik nõusolek kooskõlas Isikuandmete kaitse seadusega. Samuti tuleb lapsevanematele selgitada, millisel eesmärgil andmeid kogutakse, kes neid töötleb ning mis saab tulevikus nende perede andmetest, kelle lastel ei õnnestunud kooli saada.

Palun teavitada mind hiljemalt kahe nädala jooksul alates käesoleva kirja kättesaamisest, milliseid abinõusid olete tarvitusele võtnud.

Austusega

Allar Jõks

Anu Uritam 693 8414

E-post: anu.uritam@oiguskantsler.ee